

MUZDARİP RUHLARIN HUZUR ARAYIŞI: HİRİSTİYAN MİSTİSİZMİ

Stricken Souls' Search of Tranquility: Christian Misticism

(Makale Geliş Tarihi:10.04.2019 / Kabul Tarihi: 29.04.2019)

Kutsi KAHVECİ*

Öz

Bu çalışmanın amacı; dünya hayatından ziyade öte dünyaya önem veren, sabır ve metaneti telkin eden, semavi bir din olan Hıristiyan dininde, mistik hayatın varlığını incelemektir. Mistisizm yalnız düşünce de olanı, doğrudan ve aracısız sezgi yoluyla gerçek kılma çabasıdır. Gerçek anlamda Tanrı'yla birleşip Tanrı'yla bir olmaktır. Gerçek mistik sadece Tanrı'dan söz eden değil Tanrı'ya kavuşandır. Her dinin kendi özelliklerine göre mistik bir anlayışı vardır. Hıristiyan mistisizmi de özü itibariyle duygusaldır. Çıkış noktası, aşk ocağı olarak Tanrı duygusudur. Akılla ve duyularla değil, kişinin bizzat esasını oluşturan kalp ve irade ile Tanrı'ya ait oluşturmaktadır. Hıristiyan mistikler deruni hayatın dâhileri olarak ortaya çıkarlar. Bu bağlamda Hıristiyan mistisizminin büyük öncüsü Aziz Pavlus'tur. Tam mistiklik, büyük Hıristiyan mistiklerinin mistikliğidir.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, İsa, Hıristiyan, Mistisizm, Mistik, Sezgi, Kurtuluş.

Abstract

The purpose of this study is to examine the existence of mystic life in Christian religion which is a divine religion giving importance to afterlife rather than world life and preaching patience and fortitude. Mysticism is an attempt to make tangible the intangible one, which is only in thought, through direct and unmediated love. It is, in real terms, uniting with God and being

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü; *Assist. Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Philosophy*, e-posta: kkahveci@atauni.edu.tr ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6752-6566>

identical with God. The true mystic is not the one who only talks about God but the one who comes together with God. Each religion has its own mystical sense in accordance with its characteristics. Christian mysticism is essentially emotional as well. Its starting point is the sense of God as the love seedbed. It is person's belonging to God not by reason and emotions but by the heart and will that constitute the essence of the person himself. Christian mystics emerge as geniuses of intrinsic life. In this context, the great pioneer of Christian mysticism is Saint Paul. Complete mysticism is the mysticism of the great Christian mystics.

Keywords: God, Jesus, Christian, Mysticism, Mystic, Intuition, Salvation

Giriş

Mistisizm kavramı, Latince kökenlidir ve '*gizli olmak, dilsiz olmak, dudakları ve gözleri kapamak*' anlamlarında kullanılmaktadır (Kara, 1998: s.11). Pek çok tanımı bulunmakla birlikte kısaca mistisizm; '*insanın görünen nesnelere ardındaki gerçeklik, sonsuzluk ve birliğe ulaşma yönündeki ruhi tecrübesi ve bu tecrübeyi ifade eden doktrin*' (Kutluer, 2005: s.188-189), '*insanın akıl yoluyla ulaşamadığı bir yüceliğe, sezgi yoluyla doğrudan ulaşması, onunla herhangi bir aracı olmadan temas kurması*' (Güngör, 1982: s.17-18) ve '*Tanrı'dan bir parça olan ya da kendisinde tanrısal bir ateş ya da kıvılcım içeren insan ruhunun, uzun bir süre boyunca çile çektikten ve hazırlık yaptıktan sonra, Tanrı'yla, doğrudan bir temas içine girebileceğini, mistik bir birlik hali içinde Tanrı'ya erişilebileceğini savunan öğretisi*' (Cevizci, 1996: s.230) olarak tanımlanabilir.

Walter T. Stace'ye göre; örgütlü din doğası gereği mistisizmin ruhuna düşmandır. Tarih boyunca siyasallaşan din, mistiklere savaş açmış ve mistiklerin canını almıştır. Mistikler dini kurumlardan umut keserek, her türlü aracılığı ortadan kaldırarak, Tanrı'yı kendi içlerinde aramış ve insanın Tanrı olduğu düşüncesini taşımışlardır. Böylece çaresizlikten kaynaklanan umutsuzluğu gidermiş ve yaşama bağlanmışlardır (Stace, 2004: s.73) Bu bağlamda Hıristiyan mistisizmi de, bazı insanların kiliseden umudunu kesmesiyle kendi içine kapanması ve Tanrı'yı kendi içinde aramasından doğmuştur. Kişinin, her türlü aracılığı ortadan kaldırarak Tanrı'sıyla baş başa kalması ve onu kendine özgü bir anlayışla kavraması ve tapınmasıdır. Bu, kişinin bireysel ve kişisel bir gizidir –sırrıdır-. Kişiye, derin ve tanrısal bir hayranlık, bir coşku verir. Çaresizlikte doğan umutsuzluğunu giderir ve yaşama bağlar. Hançerlioğlu'na göre mistisizm bu özelliğiyle: Sosyo - ekonomik tedirginliğin ve acıların zorunlu bir sonucudur. Birey Hıristiyanı yok eden kilise, Hıristiyanlığın kimi kişilerdeki tepkisi ve bireyin kendi kişiliğine dönmesi ve kavuşması olarak da yorumlanabilir. Buna karşı, Tanrı'yla birleşerek, Tanrı'nın varlığında kendi kişiliğini yok etmek olarak da ulaşılmıştır (Hançerlioğlu, 1993: s.334).

Mistisizmde amaç; hakikati bulmak, Tanrı'ya ulaşmak, ruhen tatmin olmak, kurtuluşa ermektir. Bütün dinler, Tanrı'yla insan arasında tek bir bağ kurma noktasında birleşirler. Bu bağın amacı birdir ve yeri ise insanın kalbidir (Mengü-şoğlu 1983: 306). Mistik, *'Tanrı'da yok olma'*, *'İsa ile birleşme'*, *'Tanrı'yi müşahade etme'* gibi dini ifadeler kullanılırken, aslında tecrübenin kendisine dayanmaktadır. Hiçbir dine mensup olmayan bir kişide bu tecrübeye sahip olabilir. Dolayısıyla mistisizm dinle birlikte bulunabilir ancak bu onun için zorunlu değildir (Akdemir, 2017: s.132). Mistisizm üzerine araştırmaları bulunan İngiliz filozof Stace, ister inançlı olsun ister olmasın her insan mistik tecrübe yaşayabilir (Stace, 2004: s.73) düşüncesindedir. Kısacası felsefi açıdan, insanla Tanrı arasındaki bu bağ, dinlerin aracılığını gerektirmeyebilir ve aracısız da kurulabilir. Fakat insanı ağır şartlarla karşı karşıya bırakan böyle bir bağı kurabilmek ve dayanabilmek hiç de kolay değildir. Bu nedenle yalnız insanın kalbine, vicdanına dayanan, hiçbir karşılık beklemeyen ve istemeyen böyle bir ilişki istemek -kurabilmek- böyle bir ilişkiye dayanabilmek ancak kalbi aydınlık ve oldukça bağımsız olan mistik insanlara vergidir (Mengüşoğlu, 1983: s.306).

Gerçek mistisizm bütün dinsel hislerin temelinde bulunan *'yüksek'* ve *'yüce'* duygunun uyanması demektir. Mistisizmin kaynağı; dinlerin, felsefelerin, şiirin, sanatın, müziğin vs ilhamlarını aldıkları aynı kaynak; yani bu görünen dünyanın üstünde ve ötesinde görünmeyenin şuurudur (Sunar, 1979: s.101). Kısaca bütün mistik doktrinler görünenlerin temelinde bulunan asıl gerçeği araştırırlar. Çıplak gözle gördüğümüz dünya bir varlık-yokluk dünyasıdır. Önemli olan bu geçiciliği görünüşteki karmaşayı aşmak ve ardındaki mutlak yasaları yakalamaktır. Çünkü gelip geçicilik ve karmaşa ruhlara huzursuzluk verir. Mistisizm aynı zamanda parçalanmış insan ruhunu birleştirmeye çalışır (Bal, 2009: s.8) Bu bağlamda mistik olan dinin özü müdür, yoksa insanların hastalıklı bir sapkınlığından başka bir şey değil midir? sorusu düşünüldüğünde, cevaben söyleyelim ki; din özü itibariyle mistiktir. Bizzat bundan dolayı din, Tanrı'ya, duyular ve akıl yoluyla ulaşılamayacağını ama kalp ve irade yoluyla ulaşılabileceğini bildirmektedir. Çünkü Tanrı'yla hakiki anlamda birleşmek, ancak Tanrı'yı sevmekle olabilir (Smith, 2008: s.43).

Bütün dinler, iman edilmesini istediği bir takım sırlar ortaya koymaktadır. Ne var ki, mistik terimi, anormal vecd ve görü halleriyle sınırlandırılırsa, buradaki mistiğin istisna teşkil ettiğini teslim etmemiz gerekmektedir. Yine kabul etmek gerekir ki, inanan geniş çoğunluk içerisinde ilahi aşk, böylesine bir şevk ve istisnailik sunmaktan uzaktır. Sonuç olarak, bu istisnai durumların kendileri sapkınlık olmayıp yaratılışın gereğidir. Mistikler deli değildir. Nasıl ki dâhiler entelektüel hayatın üstün insanları ise, onlar da ahlaki hayatın üstün insanlarıdır (Blondel, 2008: s.120). Bu bağlamda mistik, aynı zamanda kendisine ilahi şeyler hakkında bir takım gizli olan bilgiler verilmiş olup, bunlar konusunda kimseye bir şey söylemesi gereken kişidir (Güngör, 1982: s.17).

Sezgiciliğin ünlü temsilcilerinden Henri Bergson (M.S. 1859-1941) ‘Din ve Ahlakın İki Kaynağı’ adlı eserinde, mistikliğin kaynağını bizzat Tanrı’nın sıfatlarıyla açıklamaktadır. Bergson’a göre insan zekâsının konusu madde âlemidir. Bu sebeple doğrudan doğruya zekâ ve zihin yoluyla Tanrı’yı bulmak imkânsızdır. Fakat zekânın ötesinde insanda bir sezgi vardır ki, onun aracılığıyla insan ruhunun Tanrı’yla ilişkiye geçmesi ve birleşmesi mümkündür. Ateş nasıl demiri kızdırırsa Tanrı da insan ruhunun içine işleyerek –geçerek- onu ısıtır. Şüphesiz ki, mistik haller, seçkin kimselere özgü bir meziyettir. Bununla beraber insanlığın inanç ve imanları bu mistik tecrübelerle beslenir. Bir dine mensup olanların çoğu mistikler derecesine yükselemezler, fakat dualarında ve ibadetlerinde en büyüklerine karşı yaptıkları hürmet ve saygı davranışlarıyla Tanrı’ya ulaşmak için çaba sarfederler. Bergson bu durumu şöyle bir benzetme ile anlatmaya çalışır: Herhangi bir öğretmen derslerinde basit sözlerle öğrencilerine bir takım bilgiler vermeye, telkinler yapmaya çalışır. Fakat öğrencileri arasında zeki, kabiliyetleri yüksek öyle öğrenciler çıkar ki, bunlar ileri de öğretmenlerinin sezemediği yüksek hakikatleri sezer ve keşfederler. Öğretmenin buradaki rolü, insan ruhunda bulunan yüksek sezgi kabiliyetlerini teşvik ve uyarıdır. İnsanların çoğunluğu da böyledir. Dualar ve ibadetler, seçkin bazı kimselerin ruhlarını harekete geçirir ve yüksek sezgi kabiliyetleriyle aracısız olarak Tanrı’ya ulaşırlar (Bergson, 1986: s.323).

Öte yandan biri ‘kısmî’ diğeri ‘mutlak’ birleşme şeklinde gerçekleşen, iki ayrı mistik tecrübeden söz edilebilir. Mutlak bir birleşme söz konusu olduğunda, insan ruhu mutlak ve yüksek bir gerçeklikle var olan her şeyle ya da Tanrı’yla birleşir ve onunla tam olarak özdeşleşir. Burada ben’le ben-olmayan, kul ile Tanrı ayırımı ortadan kalkar. Buna karşın, kısmî birleşmede mistik tecrübeyi yaşayan kişi, var olan her şeyle ya da Tanrı’yla doğrudan ve aracısız bir temas içinde olur, O’nunla ancak kısmen birleşir ki burada özne- nesne, ben, ben olmayan, kul ile Tanrı ayırımları var olmaya devam eder (Sunar, 1979: s.15). Mistikler, Tanrı ile birleştiklerini söylerler. Dolayısıyla da psikolojik açıklamanın üstüne çıkarlar. Böyle bir birleşmeyle de onlar, kendilerinin Tanrı tarafından tamamen kapsanmış olduklarını, içlerinde yaşayanın Tanrı’dan başka bir şey olmadığını anlatmak isterler. Bu bağlamda, mistik hallerin karakteristikleri kısaca şunlardır (Sunar, 1979: s.72):

- 1 - Mistik haller tanımlanamazlar; çünkü onlar, düşünce hali olmaktan ziyade his -sezgi- halleridir.
- 2 - Mistik haller, his halleri olmakla beraber, bir keyfiyete sahip olduklarından, aynı zamanda bilgi halleridir.
- 3 - Mistik haller uzun sürmezler.
- 4 - Mistikler tasfiye –arıtma, temizleme- yolu üzerinde bilgiye ve pratiğe çok önem verirlerse de, mistik hallerde daima verilmiş bir şeyin hissi vardır.

5 - Mistik hallerde her şeyin birliği şuuru vardır. Bu birlik şuuru, yaratılış bakımında bütünün Bir'in, Bir'in de bütünün içinde görülmesidir.

6 - Mistik haller, zaman dışı hallerdir. Zira bu haller zamansız bir niteliğe sahiptirler. Bu sebeple de zaman içinde geçen hallerden daha manalıdırlar.

7 - Mistik tecrübe, zamanda bir tecrübe olmadığından, fenomenal gerçek değildir.

Mistik tecrübelerin en karakteristik yönü, Tanrı ile aracısız bir temas kurmak için çeşitli pratiklerin olmasıdır. Hinduizm, Budizm, Taoizm, Konfüçyanizm gibi Doğu dinleri, Grek-Helenistik mistik dinleri ve felsefeleri, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi semavi dinlerle ilgili araştırmalar sonucunda ulaşılan sonuç, bütün büyük dünya dinlerinde, mistisizmin ifade ediliş biçimleri arasında bir hayli fark bulunduğu ancak aynı zamanda tecrübe ve anlayışta belirgin şekilde birlik görüldüğüdür. Buna göre farklı dünya dinlerindeki mistik tecrübelerin mutlak hakikat, ilahi varlığın içkinlik ve aşkınlığı, benliğin Tanrı ile bir olması, evrendeki kötülüğün mahiyeti gibi ortak mesajları vardır (Kutluer, 2005: s.189). Mistik tecrübelerde hedefe, akıl veya duyu ile değil, doğrudan doğruya, sanki varlığın merkezinden fıskıran bir hal içinde ulaşılır. Mistisizm aşkın olanı hedefler ve belirli tecrübeleri gerektirir (Sunar, 1979: s.73). Kısacası mistisizm belli bir eğitimi gerektirir ve onun pratik yönü her zaman teorik yönünden önde gelir (Kara 1998: 13) Şu halde, mistisizm, her şeyden önce pratiğe aittir (Blamires, 1971: s.614). Denilebilir ki mistik deneyimde tüm dinler ya da felsefi sistemlerde bulunan ortak özellikler; *dış dünyaya karşı bir mesafe koyma, sezgiyle kavrayışa önem verme, bireysellik ve hakikate ulaşma* arzusudur.

Fransız sosyolog Roger Bastide'e göre; hemen hemen bütün toplumlar bir mistik hamlenin somutlaştırılmasından doğmuşlardır: Budizm, kutsal ağacın altında kurtarıcı vecde ermiş bulunan bir kimsenin telkinlerinin ardından gitti; İslamiyet, Hz. Muhammed'e bir melek tarafından ulaştırılan bir vahiyden çıkmıştır; Hıristiyanlık da bütün mistik olaylar bütününüyle birlikte Hz. İsa'nın havarilerin yanına inişindeki ruh akışından doğdu (Bal, 2009: s.18). Bastide'in düşüncelerine şu eklemeyi yapabiliriz: Ne zaman din katılaşmış ve cansız şekillere boyun eğmişse, mistiklik tekrar ortaya çıkmıştır (Topçu, 2002: s.170). Görüldüğü üzere, Batılı ve Doğulu felsefeciler mistisizmi aynı kökenlere, yani dinin ilk formlarına götürmektedirler.

Hıristiyan Mistisizmi

Mistik deneyim düşüncesi, hakikat yalnız mistik tecrübeyle bulunur (Taylan, 1979: s.108) diyen erken dönem Ortaçağ Hıristiyan düşüncesinin en önemli temsilcisi ve Hıristiyan düşüncesine birlik ve bütünlük kazandıran, Hıristiyan inançlarına bilimsel bir anlam veren ve Hıristiyan dinini kabul edilebilir ilkelerle donatan Saint Arellus Augustinus (M.S. 354-430)'la başlamış, Alman teolog Eck-

hart Von Hochheim (M.S. 1260-1328), yaygın ifadesiyle Meister Eckhart'la da en üst düzeyine ulaşmıştır (Kahveci, 2014: s.35).

Ortaçağ felsefesini derinden etkileyen Augustinus'un felsefesi, Ortaçağ Hıristiyan felsefesinin çıkış noktası ve bundan sonraki gelişmeyi belirleyen temeldir. Aynı zamanda bu öğreti genellikle Hıristiyan kilisesinin felsefesidir. Augustinus kendisine dönerek ben neyim? sorusunu sormakta ve şöyle cevap vermektedir: Ben, Sen (Tanrı)'in sevgi ateşinle yanıp, onun içinde erimediğim sürece bir yayılım olarak kalacağım. Ben geçiciliğimi, ardıllığımı, günahkârlığımı anlayarak ancak Tanrı'yla birlikte olabilirim. Tanrı ile bir olunca kendim ile de bir olurum. Kişi, Tanrı'yla bir olmaya ihtiyaç duyar (Çüçen, 2000: s.49. Bkz. Özcan 1999 Bkz. Augustinus, 1999). Nitekim Ortaçağ Hıristiyan tanrıbilimcilerinin geliştirdikleri mistik bilgi kuramı öğretilerinde, doğruluğa ya da hakikate, evrensel bir ilke olan tanrısal aydınlanış, ışık ya da kıvılcım aracılığıyla ulaşılabileceği savunulur (Koterski, 2003: s.879).

Hıristiyanlık dünya hayatından ziyade öte dünyaya önem veren, sabır ve metaneti telkin eden semavi bir dindir. Bu anlayış kutsal kitaplarda da kendisini gösterir: *'Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineğiniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır'* (Matta İncili, 2006: s.6: 19).

Yine Hıristiyanlık da dünya hayatının değersizliği şöyle anlatılır: *'Hiç kimse iki efendiye hizmet edemez. Ya birinden nefret edip öbürünü sever ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı'ya, hem de paraya kulluk edemezsiniz. Bu nedenle size şunu söylüyorum: Ne yiyip ne içeceğiz? diye, canınız için, ne giyeceğiz? diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecekten daha önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer, ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Göksel Babanız yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir anlık uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler. Ama size şunu söyleyeyim: Bütün görkemine karşın Süleyman bile bunlardan biri gibi giyinmiş değildi. Bugün var olup yarın ocağa atılacak olan, kır otunu böyle giydiren Tanrı'nın sizi de giydireceği çok daha kesin değil mi, ey kıt imanlılar? Öyleyse ne yiyeceğiz? ya da ne içeceğiz? ya da ne giyeceğiz? diyerek kaygılanmayın. Uluslar hep bu şeylerin peşinden giderler. Oysa Göksel Babanız bütün bunlara gereksinmeniz olduğunu bilir. O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter'* (Matta İncili, 2006: s.6: 24).

Diğer yandan: *'Kendini yücelten alçaltılacak, kendini alçaltan yüceltilecektir'* (Matta İncili, 2006: s.23: 12) denilmektedir. Yine Hıristiyanlar: *'Biri bana gelip de babasını, annesini, karısını, çocuklarını, kardeşlerini, hatta kendi canını bile*

gözden çıkarmazsa öğrencim olamaz’ (Luka İncili, 2006: s.14: 26) sözünü kendilerine rehber edinmişlerdir. Aynı zamanda ilk Hıristiyanlar; *‘eğer eksiksiz olmak istiyorsan, git, varını yoğunu sat, parasını yoksullara ver; böylece göklerde hazinen olur. Sonra gel beni izle*’ (Matta İncili, 2006: s.19: 21) sözünü emir olarak algılamışlar ve bu konuda birbirleriyle adeta yarışa girmişlerdir.

Mistisizmle ilgili önemli çalışmalarda bulunan Mohapatra’ya göre; Hıristiyan mistisizmi, en yüce değere ilişkin olağanüstü spiritüel (ruhsal-manevi) bir belgedir. Büyük Yunan filozofu Platon (M.Ö. 427-347), Hıristiyan mistisizminin babası olarak kabul edilebilir. Onun tüm felsefesi spiritüel ve mistik bir öz taşımaktadır (Mohapatra, 2002: s.204). Bu bağlamda mistik düşünceler doğrultusunda Hıristiyanlık, kendi ilkelerini ruhani bir bakış açısıyla harmanlayarak inananlara sunmaya çalışmaktadır. Bu açıdan Hıristiyan mistisizmi, Hıristiyanları kendi özüne döndüren ve onları dünya nimetlerinden vaz geçirerek, Hz. İsa gibi sade yaşamaya yönlendiren bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Hıristiyan mistisizmi, dünyanın acı ve ıstıraplarından ancak İsa aracılığıyla uzaklaşarak, Tanrı’ya yeniden kavuşup Tanrı’yla bir olmayı umut etmekte ve İsa’yı mistik bir lider olarak kabul etmektedir. Demek ki Hıristiyan mistisizminin geçerliliği açısından en önemli unsur, şüphesiz İsa’dır. Bu açıdan Hıristiyan geleneğindeki mistisizmin köklerini, İsa’nın kendi yaşamında aramak gerekmektedir. İsa’nın Hıristiyanlıktaki konumu, bu dindeki mistik yapının şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır. İsa’nın doğumu, yaşantısı yanında ölümüyle birlikte insanların günahları için kendisini feda eden *‘Tanrı Oğlu*’ imajı, Hıristiyan mistisizminde öne çıkmıştır. Dolayısıyla Hıristiyan mistisizminin merkezinde bizzat İsa’nın hayatının ve öğretilerinin yer aldığı ileri sürülmüştür. Buradan hareketle İsa’nın hakikate olan bakış açısı mistiktir. O, ancak içsel bir vizyonla Tanrı’nın bilinebileceğini *‘Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı’yı görecekler*’ (Matta İncili, 2006 s.5: 8) sözüyle açıklamaktadır (Temiztürk, 2018: s.130-138-151) Ancak Mohapatra’ya göre Hıristiyan mistisizmi, sadece İsa Mesih ile sınırlı değildir, aynı zamanda Hıristiyan dini ve felsefesini de içermektedir (Mohapatra, 2002: s.204).

Bu bağlamda St. John ve St. Pavlus’un mistisizmi, Mesih mistisizmini şekillendirmiştir. John ve Pavlus’a göre: İsa Mesih hem yaşam, hem yaşam veren, hem vahiy, hem vahiy açıklayan, hem yol, hem de rehberdir. Yuhanna İncilin de, dinin mistik yönü inceleme konusu edilerek şöyle denilir: *‘Başlangıçta söz vardı ve söz Tanrı’yla idi. O, başlangıçta Tanrı’yla idi, her şey onunla var oldu ve olan hiçbir şey onsuz olmadı. Yaşam ondaydı ve yaşam insanın ışığıydı. Işık karanlıkta parlardı ve karanlık ışığa egemen olamadı. Artık herkesi aydınlatan ışık dünyaya geliyordu. O dünyadaydı ve dünya onunla var oldu. Henüz dünya onu tanııyordu*’ (Yuhanna İncili, 2006: s.1: 1). Demek ki John’a göre, dünya aynı zamanda yaratılışın bir aracı ve ona bir hazırlıktır. Yine John, Hıristiyanların Tanrı ile bir iç iletişim kuracaklarını kesin olarak vaat ederek şöyle demektedir: *O, size her şeyi öğretecek ve her şeyi aklınıza getirecek* (Mohapatra, 2002: s.204).

Öte yandan Pavlus, asketizm –çilecilik- ve mistisizmin kurulmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Onun tüm mesajı, vaftizle gelen Mesih’le, bireysel birliğe uyararak yaşamayı teşvik etmekten ibarettir. Pavlus’un mistik bir vizyonu vardır ve o, dünya yaratılmadan önce Tanrı’nın takdir ettiği gizli Tanrı hikmeti hakkında bu vizyonla konuşmuştur. Mesih’in gizemi ile ilgili olarak İncil’de şöyle denilir: *‘Eğer bir insan Mesih’te ise, o yeni bir yaratıktır. Tüm eskiler yok olur; yenilenecek olan tüm şeylerin farkında ol. Tüm şeyler, bizi İsa Mesih aracılığıyla kendiyile barıştıran Tanrı’nındır’* (Pavlus’tan Korintliler’e 2. Mektup, 2006: s.5: 17). Pavlus’un Mesih ile birliğe, Mesih’in içimizde sürekli olarak kalmasına yaptığı vurgu, insanları Mesih mistisizmi konusunda konuşmaya itmiştir. Pavlus’un anahtar doktrini İsa Mesih’in içimizde sürekli olarak kalması ve bu içimizde bulunan bu ruhun, ona göre çarmla gerilen Mesih’in o an çarmla ölen adam ile kişisel bir bağı vardır. Aynı zamanda Mesih mistisizminde, Upanişadların saf Tanrı mistisizmi ile Gita’nın Bhakti mistisizmine eklenen önemli bir şey de vardır (Mohapatra, 2002: s.204. Jones 2006: s.133).

Bu bağlamda, Hıristiyan mistisizminin büyük öncüsü Miladi 1. Asırda yaşamış, Aziz Pavlus (M.S. 5 Tarsus, M.S. 67 Roma)’tur. Pavlus, Hıristiyanları tutuklamak amacıyla Şam’a yolculuk ederken, İsa kendisine görünmüş ve Pavlus bu olaydan sonra görme yeteneğini kaybetmiştir. Üç gün sonra Şam’lı Hananya, Pavlus’un gözlerinin tekrar şifa bulup açılmasına vesile olmuştur. Pavlus, bu yolculukta Hıristiyan olmuş ve bunun sebebi olarak da Şam yolculuğunda, Meryem oğlu İsa’nın kendisine göründüğünü dile getirmiştir. O günden itibaren Pavlus, Nasıralı İsa’nın İsrailoğullarının beklediği Mesih ve aynı zamanda Tanrı’nın oğlu olduğunu insanlara vaaz etmeye başlamıştır (Demirel, 2004: s.829). Kısacası, Aziz Pavlus’un Şam yolunda gördüğü ışık ve duyduğu ‘Paul! Paul! Niçin bana eziyet ediyorsun şeklindeki ses (Stace, 2002: s.45) Pavlus’un o anda tam olarak anlayamadığı bir deneyimdir. Sonraki yıllarda bu deneyimi Mesih tarafından kazanılmak olarak tanımlayabilmiştir (Cook, 2004: s.45-46).

Daha sonraları mistisizm, Hıristiyan adetlerinden yavaş yavaş kalkmıştır. Ama mistisizmin kiliseden bu yüzden tasfiye edilmediğini anlamamız gerekir. Adetlerin İsa ile kurtuluşu bildiren Havarilerin zamanında birdenbire kurulduğunu düşünmemeliyiz. Gerçekte her şey oluşturulacaktı. Elbette Yahudilikten dönenler hala Zebur’dan sureler okuyacaklar, peygamberlerin sözlerini sinagoga gibi yorumlayacaklardı. Ne var ki, pek çok eskiye uzanan umudun şiirleri Mesih için Tanrı’ya şükretmeye ve verdiği yeni iyilikler için onu kutsamaya yeterli gelemezdi. Paskalya yemeğini takip eden iyilikler, Hıristiyan’ın komünyonundan yani şarap içme ve ekmek yeme ayininden sonraki coşkusuna karşılık gelmiyordu. Yeni dualar gerekliydi. Bunlar kendiliğinden ortaya çıktı. İsa’nın ‘Son Akşam Yemeği’ hatırasına kutlanılan Evharistiya Ayini’nden sonra Hıristiyanlar ayağa kalkıyor ve irticalen kutsama şarkıları söylüyorlardı. Kitab-ı Mukaddes okunduktan sonra, metnin İsa

açısından uygulamasını göstermek ve tek tek kendilerini hazırlamaları için cemaati teşvik etmeye bir peygamber ortaya çıkıyordu (Blondel, 2008: s.114-115).

Bu Mezmurların değeri nedir? Bu takdis dualarının değeri nedir? Bu vahiyler nedir? bilmiyoruz. Ama kilise örgütlendikçe, giderek daha az görünürler. Çok geçmeden kilise, resmi hale gelen, dindarlığı tek bir mecraya yönlendiren ve cemaati yaratıcı bir uğrak olarak, ibadete katılımı bir âmin ile sınırlı olan Sinagog cemaati gibi, talim almışlar rolüne sevk eden, bazı ilahi ve duaları benimser. Bütünlüğü içerisinde Hıristiyan hizmeti, bu andan itibaren peşinen belirlenir. Kamusal duanın terimleri otorite tarafından tespit edilir. Tek öncelik, vaazı veren papazdadır. Mistik özün kökü mü kurudu peki? Hayır, ama doğmakta olan kültürün örgütlenişine katkıda bulduktan sonra, bireysel sofulukta gelişip serpilme üzere resmi hayattan geri çekilir. Bugün hala mistik ruhlar binlerle ifade ediliyor. Bazıları temaşa esaslı tarikatların yöntem ve disiplinini benimsemişlerdir. Diğerleri ise deruni hayatlarını herkesin ortasında sürdürmüşlerdir (Blondel, 2008: s.115).

Aynı zamanda psikolog için olduğu kadar, teolog içinde değerli olan hakiki şaheserler, mistik risaleler mevcut değil mi? Bu bakımdan Aziz Bonaventure'yı, Gerson'u, Aziz Jean de La'yı, Azize Terasa'yı, Aziz Françosi de Sales'i hatırlatmak yeterlidir. Dikkat çekici bir konudur ki, öz yaşam öyküsü değillerse tüm bu risaleler, en azından kişisel tecrübeleri özetlerler. Özde birbirine o denli benzerler ki, adeta aynı bir ruhun tasviridirler. Mizaç, cinsiyet ve durum farklılıklarına rağmen bunlar, bütün Hıristiyanlar için mistik yolun temelde aynı olduğuna tanıklık ederler (Blondel, 2008: s.115-116).

Bu bağlamda mistik hayat, Tanrı'nın oraya girmek isteyen bir kişi olarak kalbe kendini duyurduğu gün başlar. İrade yalnızca korkuya itaat ettikçe ve bir ustanın buyruğunu ihlal etmemekle sınırlı kaldıkça, kölece davranır. Davranış doğrudur doğru olmasına, ama dindarca değildir. Dindar ruh, Tanrı'yla konuşmak ve Tanrı'ya tutuluşun tadını çıkarmak üzere, Tanrı'yla doğrudan doğruya bağlantılı olmaya çalışır. Karşılıklı bir bağışla sonuçlanacak iki aşkın bu diyalogunu başlatır. Çünkü Tanrı, kalbi birden değil yavaş yavaş kuşatır ve bu, bir dizi feragat ve deruni ölüme cevaben gerçekleşir. Kuşkusuz ilk adım Tanrı'dan gelir. Ruha, eğer itaat ederse onu bekleyen zevkleri hissettirerek, vicdanın neşesini tattırır. Ama feda ediş o zaman başlar. Şöyle bir yaşanan neşeyi yeniden bulmak, korumak ve arttırmak için, günahla bağı koparmak, kendinden vazgeçmek, her tür dünyevi duygudan kendini arındırmak ve duyulur şeylerden uzaklaşmak gerekir. Ta ki derunda yükselen sese, bir tek ona dikkat kesilebilsin. Tüm bunlara 'Arınma' adı verilir. Kendisiyle Tanrı'nın sevildiği aşk, günahlarla kirlenmişti, şimdi gözyaşlarıyla yıkanacaktır. Dünyevi meyillerle karışmış haldeydi, şimdi onlara karşı konulacak ve galip gelecektir. Kişi kendi iradesine sahiptir, şimdi artık iradesinin efendisi olmayacaktır (Politella, 1965: s.127).

Bu suretle kalp, ben'den arındırıldığında, Tanrı'nın nesnesi haline gelir ve bu yolla iki aşkın bir araya gelişi gerçekleşir. Bu ifade edilemez birliktelikte, insan, verdiğinden sonsuzca fazlasını nasıl almaz? Güçleri on katına çıkar, atılımı olağan gücünün ötesine doğru zenginleşir. Aynı zamanda ilk aşamada ilahi varlık kendini, derin bir sükûnet, ahlaki bir zenginlik ve duyularınkinden daha yumuşak, hoş ve güzel bir incelikle, bir neşe olarak ortaya çıkarır. İsa varken her şey iyidir ve hiçbir şey zor görünmez. İsa yokken her şey güçtür. İsa derunda konuşmayınca, her teselli pek azdır, ama İsa tek bir söz söyledi mi büyük bir güzellik, hoşluk ve incelik hissedilir. Bu, sağlıklı ruhun memnuniyetidir. Duanın rahatlığı ve cazibesidir. Tüm bunlarda düşüncenin ve doğal hayatın olağan akışı içerisinde henüz hiçbir şey değişmemiştir. Ama eğer şevk artarsa, ruh ve beden yeni hallere girecektir. Aşkın biricik nesnesi, ister istemez düşüncenin biricik nesnesi haline gelir. O halde hayal etme gücü ve duyular onun cazibesıyla hareket ederler. Tutuklusu olunan sevgili, ruhu kaplar, sarar ve insan, aşkının eksiksiz ifşaları/vahiylere olan binlerce deruni görüş ve işitişte kendini yeniden bulur. İdrakin kendisi de sırra yönelir ve orada şüphe olunamaz bir açıklığı keşfeder. Ruh, ebedi hayatın sırlarına bir anda nüfuz edecek derecede terbiye edilir; öyle ki bir başkası bunu on yıl ders görerek öğrenemez. Bazıları, böyle tüm kalpleriyle severek ilahi şeyleri öğrenirler. Bazıları onlardan hayranlık verici bir biçimde bahsederler (Blondel, 2008: s.117-118).

Diyebiliriz ki, azizlerin hayatında bolca rastlanan ifşalar/vahiylere bu şekildedir. Onlar gördükleri şeyi tasvire veya kalplerinde dillenen sözleri aktarmaya yetecek kadar kendilerindeydiler. Ama Aziz Pavlus gibi diğerleri de insanın söylemeyeceği ifade olunamaz sözler işittiler. 'Bazen aşk o denli harlıdır ki hayatın olağan akışını bir anlığına alt üst eder ve askıya alır. Bu kendinden geçme veya vecd halidir. İlahi aşk vecde getiricidir' diye yazar Denys I'Areopagite. Onun hükümlerinde seven artık kendinde değildir, ama sevilene aittir. Duyular perdelenir, biçimler görünüşler aşılır. Farklı hiçbir şey görülmez ve işitilmez. Artık her şey kalpte olur biter. Bu doğrudan tadılan ve duyulur mecazlarla sembollerin ötesinde iradeyle erişilen Tanrı'dır. Dahası Tanrı beşeri bir özellik taşımaz artık; O, ifade olunamaz ışıktır. Sarhoş edici güç ve aşktır. Ruhun bu baş dönmesi anında bedende biricik aşka uyumlu hale gelir. Hareketsiz ve duyumlara kapalıdır. Kalbin atışları hızlanmıştır yalnızca. Duygulanımsal varlık, gücünün sınırlarına ulaşmıştır. Gündelik hayatın akışında şüphe olunamaz güçler organizmayı destekler ve onun halini değiştirirler. François d'Assise manevi olarak yaralanmıştır. Azize Catherine kalbinin kendinden alındığını hisseder. Gerçekte bu aşırı gerilim hallerinin sürmesi demek ölüm demektir. Şaşırtıcı mı bu? Sonsuz, kendini sonluya açmıştır. Bu ne duyular bakımından ne de düşünce bakımından algılanabilir olmayan ama arınmış ve kutsallığa aç bir kalbi doldurmak üzere sunulmuş bir okyanus olan aşkın sonsuzudur. Artık Aziz Pavlus'un çılgılığı anlaşılıyor: '*Ayrılmak istiyorum*' (Blondel, 2008: s.117-118).

Hıristiyan mistikler deruni hayatın dâhileri olarak ortaya çıkarlar. Ahlaki yasanın gereklerini, cazibe ve faydalarını daima daha fazla hissettirishi bu seçkin ruhlarda oluşur. Nasıl ki aklın, bilimsel ilerlemeleri kendilerine borçlu olduğumuz kahramanları ve yaratıcıları varsa, aynı şekilde vicdanında, onun zenginliklerini boyuna daha çok keşfeden yenileyicileri vardır. Eski şeriatla ahlaki hayatın bu ifşacılarına Peygamber adı veriliyordu. Onların izini sürenler bizim mistiklerimizdir. Şöyle demişti Aziz Pavlus: Ruhu söndürmeyin, peygamberlikleri hor görmeyin; her şeyi temyiz edin, ama iyi olanı tutun (Blondel, 2008: s.119).

Daha öncede görüşlerini paylaştığımız Bergson, Hıristiyan mistisizmini genel olarak analiz ederken şöyle der: Tam mistiklik büyük Hıristiyan mistiklerinin mistikliğidir. Mistiklikle Hıristiyanlık birbirini şartlarlar. Hıristiyanlığın kaynağında Hristos (veya Kristos) bulunduğu göre, Hıristiyan mistisizminin başlangıçları da ona kadar götürülebilir mi? Evet. Bergson'a göre İsa'nın hayatı ve vaazları Hıristiyan mistisizminin de kaynağıdır. Özellikle İnciller'de de çok önemli bir yer tutan 'Dağ Üstünde Vaaz'a mistik bakımdan - eserinde de adını anmak suretiyle - ayrıcalık tanıdığı anlaşılıyor (Kök, 2001: s.93-94). Gerçekte, kaynağı itibariyle Hıristiyanlığın aşk ve şefkat ilkelerini yansıtan bu vaazın mistisizm içerikli bazı ifadeleri şunlardır: *Ne mutlu size, ey yoksullar! Çünkü Tanrı'nın egemenliği (saltanatı) sizindir. Ne mutlu size, şimdi açlık çekenler! Çünkü doyurulacaksınız. Ne mutlu size, şimdi ağlayanlar! Çünkü güleceksiniz. İnsanoğlu'na bağlılığınız yüzünden insanlar sizden nefret ettikleri, sizi toplum dışı edip aşağıladıkları ve adınızı kötileyip sizi reddettikleri zaman, ne mutlu size' O gün sevinin, coşkuyla zıplayın! Çünkü gökteki ödülünüz büyüktür. Nitekim onların ataları da peygamberlere böyle davrandılar. Ama vay halinize, ey zenginler, çünkü tesellinizi almış bulunuyorsunuz! Vay halinize, şimdi karnı tok olan sizler, çünkü açlık çekeceksiniz! Vay halinize, ey şimdi gülenler, çünkü yas tutup ağlayacaksınız! Düşmanlarınızı sevin, sizden nefret edenlere iyilik yapın, size lanet edenler için iyilik dileyin, size hakaret edenler için dua edin. Bir yanağınıza vurana öbür yanağınızı çevirin. Abanı alandan gömleğinizi de esirgemeyin. Sizden bir şey dileyen herkese verin, malınızı alandan onu geri istemeyin. İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Eğer sizi sevenleri severseniz ne mükâfatınız olur? Çünkü günahkârlar da kendilerini sevenleri severler. Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağınız ödül büyük olacak, Yüceler Yücesi'nin oğulları olacaksınız. Babanız (Tanrı) merhametli olduğu gibi, siz de merhametli olun (Luka İncili, 2006: s.6:20).*

Bergson'a göre İsa'nın bir insan olması veya olmamasının pek az önemi vardır. Çünkü O, bütün insanlarda ulûhiyet görmektedir. St. Pavlus, bir St. François, bir Jeanne d'Arc, taşkın faaliyetleriyle Hıristiyanlığı yaymaya çalışmışlardır. Şüphesiz bu Hıristiyan mistikleri de eski mistikliğin birçok niteliklerine benzer hallerden geçmişlerdir fakat bu sadece benzerlikten ibarettir ve Bergson'a göre onlar büsbütün yeni bir çabayla benzerlikleri üzerinde toplamışlar, adeta büyük bir hayat

akıntısına kapılmışlardır. Gitgide artan bu canlılıktan bu enerji, bu cüret, olağanüstü bir anlayış ve gerçekleştiriş gücü ortaya çıkmıştır (Kök, 2001: s.93-94).

Bu bağlamda Bergson, Hıristiyan mistisizmde, Grek ve Hint mistisizmlerinde görmediği bir dinamizm görmektedir. Onlardan birincisi bilgiyi harekete - aksiyona- üstün sayarak mistik insanı temaşa noktasında bırakmış, ahlaki ve dini tecrübe bakımından onun asla misyonunu tamamlamamıştır. Hayatın asla pasif bilgidan ibaret olmaması gerekir. Bilgi harekete dönüşüp hayata hükmetmedikçe, dünyamızı zenginleştirmedikçe spekülasyondan öteye gidemeyecektir. Keza Hint'in derin mistik tecrübesi de Nirvana gibi bir hiçlikte kaybolmakta, o da beşeri misyonu eksik bırakmaktadır. Bergson'a göre sadece Museviliğin gelişmiş ve evrensel hale gelmiş devamı olan Hıristiyanlıktır ki tam mistisizm sıfatına layık olmakta, hatta dünyayı fethedebilecek bir mistik dinamizme ulaşmaktadır (Kök, 2001: s.102-103).

Öte yandan mistisizm, felsefe akımı olarak zamana bağlı değildir. İnsan her çağda ve yaşamın her anında gözlerini kapatma, dünyadan uzaklaşma, kendi içine dönme ve orada ışıldayan ilahi kıvılcımı alevlendirme imkânına sahiptir. Mistisizm yoğun bir dini yaşamın ifadesidir. Dünya ve doğanın ayrıntılarına neredeyse hiç eğilmez, aksine sadece mistisizmin sonsuz kutupları etrafında döner: Tanrı ve Ruh (Störig, 2011: s.259-260).

Bu bilgiler ışığında Hıristiyan mistisizminin gösterdiği özellikleri kısaca şöyle özetleyebiliriz (Blondel, 2008: s.118-119):

1 - Kendiliğindedir. Paganlar, fiziki ve fizyolojik metotlara başvurmak suretiyle vecdi suni olarak kışkırttıkları halde, Hıristiyan, sadece ona layık olmayı hedefler ve Tanrı'dan gelecek zevki beklerler.

2 - Bu dünyada en üstün iyi olarak, kendinde bir amaç olarak görülmez. Arzunun esası çaba sırasında bir anlığına sevinç olarak, bir lütuf olarak kabul edilir. Hakiki Hıristiyan bağışlarından ziyade Tanrı'ya susuzdur. Dünyadaki Calvaire (Hıristiyan inancına göre İsa'nın çarmıha gerildiği tepe) deki birliği, Tabor'daki (bir Hıristiyan anlayışına göre Markos İncil'inde yer adı verilmeden belirtilen İsa'nın görünmesi Tabor dağında gerçekleşmiştir) birliğe tercih eder.

3 - Hıristiyan mistisizmi özü itibariyle duygusaldır. Çıkış noktası, aşk ocağı olarak Tanrı duygusudur. Hareketi arzuda bir artıştır. Nihayeti (yeryüzü için yaratılmış, geçici unsurlardan başka bir şey olmayan) akılla veya duyularla değil, ama kişinin bizzat esasını oluşturan kalp ve irade ile Tanrı'ya ait oluştur.

4 - Hâkim bir surette Sancti Fiante (Kutsal Oluş)'dir. Birliğe giden yoldan, saffet ve muhabbet olarak anlaşılın azizlikten başka bir şey değildir. Her türlü bencillik, Tanrı'nın kalbe girişine engeldir.

5 - Gerçek anlamda inşa edicidir. Yani ruh sermestliğinden olsa olsa zenginleşmiş olarak çıkar. Bu sayede yeni ışıklar derer ve pekinliği artar.

6 - Son olarak, hiçbir surette geri bir mevkiye düşürmez. Pagan mistiklerin çırpınışları çoğu kez şehvani hezeyan krizleridir. Oysa Hıristiyan vecd halleri, ne çılginca ne de hayâsızcadır. Gerçi bunlar, olağanlığı aşan her şey gibi şaşkınlık vericidir, ama asla şok edici değildir.

Sonuç

Tarih boyunca siyasallaşan din, mistiklere karşı savaş açmış ve mistikler dini kurumlardan umut keserek, her türlü aracıyı ortadan kaldırarak, Tanrı'yı kendi içlerinde aramış ve insanın Tanrı olduğu düşüncesini taşımışlardır. Böylece çaresizlikten kaynaklanan umutsuzluğu gidermiş ve yaşama bağlanmışlardır. Mistisizmde amaç; hakikati bulmak, Tanrı'ya ulaşmak, ruhen tatmin olmak, kurtuluşa ermektir. Gerçek mistisizm bütün dinsel hislerin temelinde bulunan 'yüksek' ve 'yüce' duygunun uyanması demektir. Mistisizmin kaynağı; dinlerin, felsefelerin, şiirin, sanatın, müziğin vs ilhamlarını aldıkları aynı kaynak; yani bu görünen dünyanın üstünde ve ötesinde görünmeyenin şuurudur. Mistik doktrinler görünenlerin temelinde bulunan asıl gerçeği araştırırlar. Çıplak gözle gördüğümüz dünya bir varlık – yokluk dünyasıdır. Önemli olan bu geçiciliği görünüşteki karmaşayı aşmak ve ardındaki mutlak yasaları yakalamaktır. Çünkü gelip geçicilik ve karmaşa ruhlara huzursuzluk verir. Mistisizm aynı zamanda parçalanmış insan ruhunu birleştirmeye çalışır.

Din özü itibariyle mistiktir. Bizzat bundan dolayı din, Tanrı'ya, duyular ve akıl yoluyla ulaşılamayacağını ama kalp ve irade yoluyla ulaşılabileceğini bildirmektedir. Çünkü Tanrı'yla hakiki anlamda birleşmek, ancak Tanrı'yı sevmekle olabilir. Nasıl ki dâhiler entelektüel hayatın üstün insanları ise, onlar da ahlaki hayatın üstün insanlarıdır. Bu bağlamda mistik, aynı zamanda kendisine ilahi şeyler hakkında bir takım gizli olan bilgiler verilmiş olup, bunlar konusunda kimseye bir şey söylememesi gereken kişidir.

Mistik tecrübelerin en karakteristik yönü, Tanrı ile aracısız bir temas kurmak için çeşitli pratiklerin olmasıdır. Mistik tecrübeye hedefe, akıl veya duyular ile değil, doğrudan doğruya, sanki varlığın merkezinden fıskıran bir hal içinde ulaşılır. Mistisizm aşkın olanı hedefler ve belirli tecrübeleri gerektirir. Kısacası mistisizm belli bir eğitimi gerektirir ve onun pratik yönü her zaman teorik yönünden önde gelir. Şu halde, mistisizm, her şeyden önce pratiğe aittir. Denilebilir ki mistik deneyimde tüm dinler ya da felsefi sistemlerde bulunan ortak özellikler; dış dünyaya karşı bir mesafe koyma, sezgiyle kavrayışa önem verme, bireysellik ve hakikate ulaşma arzusudur.

Ortaçağ'da mistik deneyim düşüncesi, Hıristiyan düşüncesine birlik ve bütünlük kazandıran, Hıristiyan inançlarına bilimsel bir anlam veren ve Hıristiyan dinini kabul edilebilir ilkelerle donatan Saint Arellus Augustinus'la başlamış, Alman teolog Meister Eckhart'la da en üst düzeyine ulaşmıştır. Ortaçağ felsefesini derinden etkileyen Augustinus'un felsefesi, Ortaçağ Hıristiyan felsefesinin çıkış noktası

ve bundan sonraki gelişmeyi belirleyen temeldir. Aynı zamanda bu öğreti genellikle Hıristiyan kilisesinin felsefesidir. Nitekim Ortaçağ Hıristiyan tanrıbilimcilerinin geliştirdikleri mistik bilgi kuramı öğretilerinde, doğruluğa ya da hakikate, evrensel bir ilke olan tanrısal aydınlanış, ışık ya da kıvılcım aracılığıyla ulaşılabileceği savunulur. Çünkü Hıristiyanlık dünya hayatından ziyade öte dünyaya önem veren, sabır ve metaneti telkin eden semavi bir dindir. Hıristiyanlık da dünya hayatı değersizdir ve bu anlayış kutsal kitaplarda da kendisini gösterir.

Bu bağlamda mistik düşünceler doğrultusunda Hıristiyanlık, kendi ilkelerini ruhani bir bakış açısıyla harmanlayarak inananlara sunmaya çalışmaktadır. Bu açıdan Hıristiyan mistisizmi, Hıristiyanları kendi özüne döndüren ve onları dünya nimetlerinden vaz geçirecek, Hz. İsa gibi sade yaşamaya yönlendiren bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Hıristiyan mistisizmi, dünyanın acı ve ıstıraplarından ancak İsa aracılığıyla uzaklaşarak, Tanrı'ya yeniden kavuşup Tanrı'yla bir olmayı umut etmekte ve İsa'yı mistik bir lider olarak kabul etmektedir. Demek ki Hıristiyan mistisizminin geçerliliği açısından en önemli unsur, şüphesiz İsa'dır. Bu açıdan Hıristiyan geleneğindeki mistisizmin köklerini, İsa'nın kendi yaşamında aramak gerekmektedir. İsa'nın Hıristiyanlıktaki konumu, bu dindeki mistik yapının şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır. İsa'nın doğumu, yaşantısı yanında ölümlüyle birlikte insanların günahları için kendisini feda eden 'Tanrı Oğlu' imajı, Hıristiyan mistisizminde öne çıkmıştır. Dolayısıyla Hıristiyan mistisizminin merkezinde bizzat İsa'nın hayatının ve öğretilerinin yer aldığı ileri sürülmüştür.

Hıristiyan mistikler deruni hayatın dâhileri olarak ortaya çıkarlar. Ahlaki yasanın gereklerini, cazibe ve faydalarını daima daha fazla hissettirishi bu seçkin ruhlarda oluşur. Nasıl ki aklın, bilimsel ilerlemeleri kendilerine borçlu olduğumuz kahramanları ve yaratıcıları varsa, aynı şekilde vicdanında, onun zenginliklerini boyuna daha çok keşfeden yenileyicileri vardır.

Kaynakça

- Akdemir, Süleyman Betül (2017). *Mistisizmin Felsefi Okuması*: Walter T. Stace'in Mistik Tecrübeye ilişkin Düşüncelerinin Bir Değerlendirilmesi, Sayı: 37, İstanbul: İslam Araştırmaları Dergisi.
- Augustinus (2009). *İtirafılar*, Dominiken Pamir (Çev), İstanbul: KaknüsYayımları.
- Bal, Ali Asker (2009). *Doğu Mistisizmi ve Estetik Anlayışının Resim Sanatına Uygulanması Üzerine Kuramsal Bir Çözümleme*, Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Bergson, Henri (1986). *Ahlak ve Dinin İki Kaynağı*, Mehmet Karasan (Çev), Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 517.
- Blamires, David (1971). *A Comparison of Their Sermons on Homo Guidam Fecit Cenam Magnam, Modern Humanities Research, Association, the Modern Language Review*, Vol: 66, No:3.

Blondel, Maurice (2008). *Mistisizm*, Özkan Gözel (Çev), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Cevizci, Ahmet (1996). *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Ekin Yayınları.

Cook, David (2004). *Filozoflar ve İnanç*, Leyla Güleç (Çev), İstanbul: Haberci Basım Yayın Dağıtım.

Çüçen, Kadir (2000). *Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Demirel, Hakkı (2004). *Kilise Babalarından ve Yazarlarından Alıntılar*, İstanbul: Ohan Matbaacılık.

Güngör, Erol (1982). *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Hançerlioğlu, Orhan (1993). *Dünya İnançlar Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Jones, W. T (2006). *Ortaçağ Düşüncesi/Batı Felsefe Tarihi*, 2. Cilt, Hakkı Hünler (Çev), İstanbul: Paradigma.

Kahveci, Kutsi (2014). *Bir Mistik Düşünür Meister Eckhart*, Erzurum: Eser Matbaacılık.

Kara, Mustafa (1998). *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Koterski, Joseph, W (2003). *The Mystical Thought of Meister Eckhart: The Man From Whom God Hid Noth*, Theological Studies; Proquest Religion.

Kök, Mustafa (2001). *Mistik Dünya Görüşü ve Bergson*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kutluer, İlhan (2005). *Mistisizm*, İslam Ansiklopedisi, Cilt: 30, Ankara: TDV Yayınları.

Luka İncili (2006). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Matta İncili (2006). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Mengüşoğlu, Takiyettin (1983). *Felsefeye Giriş*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Mohapatra, Ranjan A (2002). *Dinsel Deneyim*, Metin Yasa (Çev), Tabula Rasa, Yıl: 2, Sayı: 5, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Özcan, Zeki (1999). *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, İstanbul: Alfa Basım.

Pavlus'tan Korintliler'e 2. Mektup (2006). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Politella, Joseph (1965). *Meister Eckhart and Eastern Wisdom*, Philosophy East and West, Vol: 15, No:2.

Smith, Laura (2008). *The Teaching Paths of Meister Eckhart*, CSJ, Saturday.

Stace, Walter T (2004). *Mistisizm ve Felsefe*, Abdullatif Tüzer (Çev), İstanbul: İnsan Yayınları.

Störig, Hans Joachim (2011). *Dünya Felsefe Tarihi*, Nilüfer Epçeli (Çev), İstanbul: Say Yayınları.

Sunar, Cavit (1979). *Mistisizm Nedir?* Ankara: Kılıç Kitabevi.

Taylan, Necip (1979). *İlim ve Din – İlişkileri, Sahaları, Sınırları-*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Temiztürk, Halil (2018). *Hıristiyan Mistisizminin Oluşumuna Etki Eden Unsurlar*, Cilt: 20, Sayı: 37, Sakarya: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Topçu, Nurettin (2002) *İsyan Ahlakı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yuhanna İncili (2006). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.